

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/partia-omunistyczna/101433,Zbrojne-ramie-PPR-Akcje-bojowe-Gwardii-Ludowej.html>

Grupa partyzantów Gwardii Ludowej podczas wypoczynku w lesie, 1942-1944 (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Zbrojne ramię PPR. Akcje bojowe Gwardii Ludowej

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: RYSZARD SODEL 09.06.2023

Gwardia Ludowa rozpoczęła działalność zbrojną w maju 1942 r. w okolicach Piotrkowa Trybunalskiego i Radomia, a w końcu tego roku rozszerzyła ją na

teren Generalnego Gubernatorstwa i część obszarów włączonych do III Rzeszy.

Pierwszej akcji zbrojnej dokonał, 9 czerwca 1942 r., oddział Franciszka Zubrzyckiego ps. „Mały Franek”. Oddział podzielono na dwie grupy. Pierwsza przybyła do nadleśnictwa w Meszczach, gdzie obrabowała nadleśniczego Jeremiego Kozłowskiego należącego do Związku Walki Zbrojnej. Otrzymawszy wiadomość o pojawieniu się partyzantów, Niemcy skierowali w ten rejon znaczne siły składające się z Sipo, żandarmerii i policji granatowej. 10 czerwca 1942 r. doszło do ośmiogodzinnego starcia pod miejscowością Polichno, podczas którego trzech partyzantów, w tym samym Zubrzycki, zostało rannych. Po przegranej potyczce partyzanci wycofali się i schronili w Warszawie.

Gwardia Ludowa do końca 1942 r.
zorganizowała 30 oddziałów partyzanckich.

Druga grupa, zajmująca się rozkręcaniem torów kolejowych na stacji Teklinów, została szybko otoczona przez Niemców. W trakcie walki poległo trzech członków GL, pozostali uciekli. W celu uzupełnienia strat bojowych, sztab w Piotrkowie zorganizował rekrutację nowych partyzantów. Wstąpiło do niego kilku członków PPR i młodych mężczyzn, którzy ukrywali się przed wywiezieniem na roboty przymusowe do Niemiec.

Oddział partyzancki GL został ostatecznie zniszczony w lasach piotrkowskich. „Mały Franek” zginął 6 sierpnia 1942 r. na dworcu w Tomaszowie Mazowieckim podczas próby aresztowania go przez Niemców.

Franciszek Zubrzycki ps. „Mały Franek”, działacz komunistyczny i członek Gwardii Ludowej (fot. z zasobu IPN)

Przeciw Niemcom

Gwardia Ludowa do końca 1942 r. zorganizowała 30 oddziałów partyzanckich. Do najgłośniejszych akcji bojowych GL należy zaliczyć m.in.: odbicie przez oddział pod dowództwem Antoniego Palenia ps. „Jastrząb” 18 więźniów z więzienia w Zaklikowie (22 czerwca 1942 r.), atak oddziału partyzanckiego im. Tadeusza Kościuszki na obóz pracy w Janiszowie, w trakcie którego uwolniono 350 Żydów (7 listopada 1942 r.), uwolnienie 100 więźniów z obozu pracy w Zakrzówku (28 listopada 1942 r.) oraz 30 więźniów z aresztu w Zwoleniu (7 maja 1943 r.).

Do najgłośniejszych akcji GL należy zaliczyć m.in.: odbicie 18 więźniów z więzienia w Zaklikowie (22 czerwca 1942 r.), atak oddziału partyzanckiego na obóz pracy w Janiszowie, w trakcie którego uwolniono 350 Żydów (7 listopada 1942 r.), uwolnienie 100 więźniów z obozu pracy w Zakrzówku (28 listopada 1942 r.) oraz 30 więźniów z aresztu w Zwoleniu (7 maja 1943 r.).

22 grudnia 1942 r. w Krakowie Gwardia Ludowa, wspólnie z komórką ŻOB o kryptonimie „Iskra” dowodzoną przez Jakuba Halbreicha, zaatakowała kawiarnię Cyganeria, w której zginęło ok. 10 niemieckich oficerów. GL wzięła na siebie całą odpowiedzialność za ten atak, aby uchronić mieszkańców getta przed dodatkowymi represjami.

W swoich działaniach GL skupiała się na niszczeniu torów w celu sparaliżowania niemieckich linii zaopatrzeniowych. Ze względu na brak odpowiedniej ilości materiałów wybuchowych, partyzanci GL rozkręcali

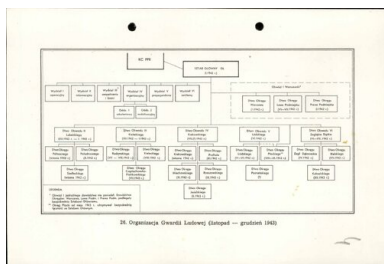
szyny, wstawiali metalowe kliny na tory lub kopali pod nimi podkopy. W wyniku tych działań, do grudnia 1942 r., partyzantom udało się wykoleić 30 niemieckich pociągów.

Gwardia Ludowa działała również aktywnie w Warszawie. W dniu 22 czerwca 1942 r. na Saskiej Kępie GL zlikwidowała trzech agentów Gestapo. 24 października jej członkowie zaatakowali Cafe Club w odwecie za powieszenie 50 więźniów Pawiaka, z których wielu było członkami organizacji lewicowych i żołnierzami GL. W tym samym dniu zaatakowali również restaurację „Mitropa”. W obu atakach zostało rannych około 30 Niemców.

We wrześniu 1943 r. Marian Spychalski przekazał Gestapo listę 48 nazwisk osób, które były niewygodne dla GL lub też były podejrzewane o współpracę z innymi organizacjami podziemnymi.

30 listopada 1942 r. członkowie GL dokonali rabunku 12 000 000 zł z Komunalnej Kasy Oszczędności, a 28 lutego 1943 r. dostali się do Państwowej Wytwórni Papierów Wartościowych. 5 marca 1943 gwardziści zastrzelili komendanta Policji Granatowej Aleksandra Reszczyńskiego – nie wiedząc, że był on współpracownikiem kontrwywiadu AK. 15 lipca 1943 r. w Alejach Ujazdowskich obrzucili granatami kolumnę SA, zabijając 4 i raniąc kolejnych 20 Niemców.

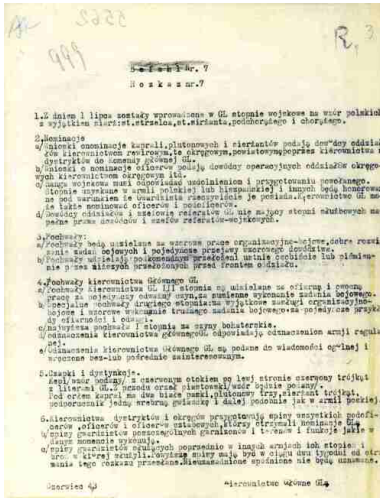
W czasie powstania w getcie GL dostarczała powstańcom broń i amunicję, a po jego zakończeniu pomagała ocalałym przedostać się na stronę aryjską. Przyjmuje się, że GL i AK dostarczyły na teren getta ok. 500 pistoletów i 1500 granatów.

Schemat organizacji Gwardii

Ludowej w listopadzie-grudniu

1943 r. (z zasobu IPN)

Rozkaz nr 7 Kierownictwa Głównego Gwardii Ludowej z czerwca 1943 r. (z zasobu IPN)

W imię Moskwy, przeciw Polsce

Pomiędzy członkami Gwardii Ludowej, Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich, a w szczególności Narodowych Sił Zbrojnych, dochodziło do konfliktów, których podłożem były kwestie polityczne, wizja państwa po zakończeniu wojny i stosunek do ZSRS.

We wrześniu 1943 r. Marian Spychalski, należący do Wydziału Informacji i Propagandy, przekazał Gestapo listę 48 nazwisk osób, które były niewygodne dla GL lub też były podejrzewane o współpracę z innymi organizacjami podziemnymi. Część zadenuncjowanych osób była podejrzewana przez kontrwywiady AK i NSZ o współpracę z Niemcami. Wszystkie one zostały aresztowane i osadzone w obozach koncentracyjnych.

W trakcie wojny oddziały GL dopuszczały się również pospolitych rabunków, napadów na ludność cywilną, czy to na pojedyncze osoby

lub też całe wsie.

W dniu 22 stycznia 1943 r. w Drzewicy zostało zamordowanych siedem osób, w tym pięciu członków NSZ i Narodowej Organizacji Wojskowej. Oddziałem GL, który dokonał tej zbrodni dowodził Izrael Ajzenman ps. „Lew”. Z tego powodu, od lipca 1943 r., NSZ prowadziły z GL jawną wojnę.

W nocy z 22 na 23 lipca 1943 r. oddział NSZ „Sosny” dowodzony przez Huberta Jurę ps. „Tom” (agenta Gestapo) zastrzelił w gajówce Puszczy na terenie Lasów Przysuskich 7 z 9 gwardzistów z oddziału im. Ludwika Waryńskiego, dowodzonych przez Stanisława Wiktorowicza ps. „Stach”. Wcześniej oddział nosił nazwę „Lwów”, a jego dowódcą był Ajzenman, który został pozbawiony tej funkcji ze względu na brak dyscypliny i liczne rabunki dokonywane przez jego członków na ludności cywilnej.

Marian Spychalski, w 1942 r. szef Sztabu Głównego Gwardii Ludowej. Zdjęcie portretowe pochodzące z teczki personalnej Ministra Obrony Narodowej PRL, generała dywizji Wojska Polskiego Mariana Spychalskiego (fot. z zasobu IPN)

W trakcie wojny oddziały GL dopuszczały się również pospolitych rabunków, napadów na ludność cywilną, czy

to na pojedyncze osoby lub też całe wsie. Latem 1942 r. oddział GL dowodzony przez Grzegorza Korczyńskiego miał dokonać zbiorowego gwałtu na właścicielce majątku pod Gościeradowem. Ten sam oddział jesienią 1942 r. dokonał napadu rabunkowego na Żydów, którzy ukrywali się we wsi Ludmiłówka pow. Kraśnik. Oddział dowodzony przez Tadeusza Grochała dokonał, 28 października 1942 r., napadu na wieś Karczowice. Miejscowa ludność poprosiła o pomoc oddział AK dowodzony przez por. Tadeusza Kozłowskiego ps. „Piotr”. W wyniku akcji śmierć poniosło 12 gwardzistów.

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ